

บทความ

เรื่อง

การปฏิบัติงานการรวบรวมพยานหลักฐาน ในประเทศสหรัฐอเมริกา
ตามกรอบสนธิสัญญาและกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา

โดย นางพวงทอง ปาลวัฒน์วิไชย

ผอ.ส่วนคดีการเงินการธนาคาร ๓

สำนักคดีการเงินการธนาคาร

บทความนี้นำเสนอแนวทางการปฏิบัติงาน และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษ ในการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีพิเศษที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา (MLAT) สนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกา ว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญา และการประสานงานโดยใกล้ชิดกับสำนักงานอัยการสูงสุดในฐานะผู้ประสานงานกลางฝ่ายไทย ซึ่งจะต้องดำเนินการตามกระบวนการ ขั้นตอน และวิธีการ ตลอดจนประสบการณ์และเทคนิคในการรวบรวมพยานหลักฐาน เอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิด จึงเป็นสิ่งสำคัญในการบรรลุวัตถุประสงค์ของการรวบรวมพยานหลักฐานในต่างประเทศเพื่อนำมาประกอบสำนวนการสอบสวน

การใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในคดีอาญานับเป็นส่วนสำคัญในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติที่กำลังทวีความรุนแรงอย่างมากในสังคมทั่วโลก ประเทศต่างๆ ได้ให้ความสำคัญกับมาตรการทางกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องอันประกอบด้วยกฎหมายว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน กฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา และกฎหมายการโอนตัวผู้กระทำความผิดในต่างประเทศระหว่างกันและกัน ตลอดจนการยึดและอายัดทรัพย์สินที่ผู้ต้องหาใช้หรือได้มาจากการกระทำความผิด เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดมีอำนาจทางการเงินในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

ปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยสาธารณะและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ อาชญากรรมในปัจจุบันเป็นการกระทำความผิดที่เกิดจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีและมีลักษณะเป็นความผิดที่กระทำข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ ประเทศต่างๆ จึงพยายามร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด เพื่อติดตามตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและแสวงหาหลักฐานที่จะใช้ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด มีการทำสนธิสัญญาระหว่างกันว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดนและการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญา ตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ (MLAT : Mutual Legal Assistance in Criminal Matter) ที่ได้มีการประกาศใช้บังคับแล้ว โดยเฉพาะเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนก็คาดว่าจะมีผลกระทบที่จะเกิดเพิ่มขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจ หาวิธีรับมือ หรือปรับตัวเพื่อรองรับการก่ออาชญากรรมระหว่างประเทศที่นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น

สำหรับประเทศไทย นอกจากจะมีกฎหมายเกี่ยวกับการส่งผู้ร้ายข้ามแดนแล้ว ยังมีกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาตามที่กล่าวแล้ว โดยมีอัยการสูงสุดหรือผู้ซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมายเป็นผู้ประสานงานกลางฝ่ายไทยในการดำเนินงาน ทั้งกรณีการส่งผู้ร้ายข้ามแดน และการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศและการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศในเรื่องต่างๆ รวมถึงการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อให้สามารถดำเนินการนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ และในทางกลับกันผู้ประสานงานกลางฝ่ายต่างประเทศก็ให้ความร่วมมือในการรวบรวมพยานหลักฐานที่อยู่ในต่างประเทศส่งให้ประเทศไทยตามที่ร้องขอได้เช่นเดียวกัน โดยหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือทางอาญาและการขอความช่วยเหลือทางอาญาจากต่างประเทศ ที่สำคัญ คือ

- ๑) การร้องขอความช่วยเหลือทำได้ ๒ วิธี คือ กรณีมีสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญาระหว่างกัน ให้ส่งคำร้องขอไปยังผู้ประสานงานกลาง หรือหากไม่มีสนธิสัญญาดังกล่าวต้องปรากฏว่าประเทศผู้ร้องขอจะให้ความช่วยเหลือทำนองเดียวกันเมื่อประเทศไทยร้องขอ ให้ดำเนินการโดยวิธทางการทูต
- ๒) การกระทำผิดที่เป็นมูลกรณีของการร้องขอ ต้องเป็นความผิดตามกฎหมายของไทย เว้นแต่จะมีสนธิสัญญาระบุเป็นอย่างอื่น
- ๓) ประเทศไทยอาจปฏิเสธได้ถ้าการช่วยเหลือกระทบกระเทือนอธิปไตย ความมั่นคง หรือสาธารณะประโยชน์ที่สำคัญของประเทศไทย หรือเกี่ยวกับความผิดทางการเมืองหรือการทหาร

นอกจากนั้น วิธีการให้ความช่วยเหลือหรือขอความช่วยเหลือกำหนดให้มีผู้ประสานงานกลาง โดยผู้ประสานงานกลางฝ่ายไทย ได้แก่ อัยการสูงสุด เมื่อผู้ประสานงานกลางจะรับคำร้องขอความช่วยเหลือฯ จะต้องพิจารณาเบื้องต้นว่าการร้องขอดังกล่าวเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือไม่ ถ้าเห็นว่าไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎหมายก็จะส่งเรื่องให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการ ซึ่งหมายถึงเจ้าหน้าที่ตามที่กฎหมายภายในประเทศนั้นได้กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ เช่น ผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) หรืออธิบดีกรมราชทัณฑ์ เมื่อเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการเสร็จแล้วก็จะส่งเรื่องกลับมาให้ผู้ประสานงานกลางเพื่อส่งให้ผู้ร้องขอต่อไป

อย่างไรก็ดี ในการปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการดำเนินคดีพิเศษตามพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ (MLAT : Mutual Legal Assistance in Criminal Matter) กรมสอบสวนคดีพิเศษได้ประสานความร่วมมือกับสำนักงานต่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุดอย่างใกล้ชิดในการรวบรวมพยานหลักฐานและสอบปากคำพยานเพื่อใช้ในการสืบสวนสอบสวนและพิจารณาคดีพิเศษที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

การดำเนินการขอความช่วยเหลือในการรวบรวมพยานหลักฐานในต่างประเทศตามกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา ในคดีพิเศษที่ ๗๗/๒๕๔๙ เนื่องจากพยานหลักฐานในสหรัฐอเมริกาเป็นพยานสำคัญในการพิสูจน์การกระทำความผิด ซึ่งอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษได้เห็นชอบให้คณะพนักงานสอบสวนคดีพิเศษดำเนินการทำคำร้องขอความช่วยเหลือ

ในการรวบรวมพยานหลักฐานในประเทศสหรัฐอเมริกาไปยังอัยการสูงสุด โดยการร้องขอความช่วยเหลืออยู่ในหลักเกณฑ์การขอความช่วยเหลือของผู้ประสานงานกลาง และเพื่อให้การดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานในประเทศสหรัฐอเมริกาถูกต้อง ครบถ้วน และตรงประเด็นกับการขอความช่วยเหลือของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ พนักงานอัยการให้เห็นควรให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้รับผิดชอบเดินทางไปร่วมสังเกตการณ์ร่วมกับพนักงานอัยการและเจ้าหน้าที่ของสหรัฐฯ และชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นข้อซักถาม และทำความเข้าใจในพยานเอกสารที่ฝ่ายไทยขอให้ลูกค้าในประเทศสหรัฐอเมริกาตรวจสอบและรับรอง รวมถึงตรวจยึดพยานเอกสารอื่นเพื่อนำมาประกอบสำนวนการสอบสวน ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานตามกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานในประเทศสหรัฐอเมริกา จะต้องดำเนินการดังนี้

แนวทางการปฏิบัติที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษดำเนินการในการรวบรวมพยานหลักฐานและสอบปากคำพยานในต่างประเทศเพื่อนำมาประกอบการดำเนินคดี มีดังนี้

๑. จัดทำแผนการปฏิบัติงานการรวบรวมพยานหลักฐานที่อยู่ในต่างประเทศและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการของสนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางอาญา พ.ร.บ. ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. ๒๕๓๕ (MLAT) กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๓๗) และระเบียบของผู้ประสานงานกลางว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือและการขอความช่วยเหลือฯ เสนอขอความเห็นชอบจากอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งต้องระบุเหตุผลความจำเป็น ระยะเวลา ดำเนินการ จำนวนบุคลากร และงบประมาณค่าใช้จ่ายสำหรับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษและพนักงานอัยการ

๒. แจ้งสำนักงานอัยการสูงสุด เพื่อแจ้งเหตุผลความจำเป็น และรายชื่อเจ้าหน้าที่ของฝ่ายไทยที่จะร่วมสังเกตการณ์ในคำร้องขอความช่วยเหลือฯ ให้ทางสหรัฐฯ ทราบ

๓. วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแผนการปฏิบัติงานการรวบรวมพยานเอกสารหลักฐานในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยประสานงานกับผู้ประสานงานกลางฝ่ายไทย (อัยการ สำนักงานต่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด) และผู้ประสานงานกลางฝ่ายสหรัฐอเมริกา (กระทรวงยุติธรรม Ministry of Justice ประเทศสหรัฐอเมริกา) เพื่อซักซ้อมความเข้าใจในรายละเอียดคดีและแนวทางการดำเนินคดี เพื่อรวบรวมพยานเอกสารหลักฐานที่ชัดเจนและรัดกุมใช้เป็นหลักฐานประกอบการพิจารณาคดีในชั้นศาล

๔. ปฏิบัติราชการในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อติดตามการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากประเทศสหรัฐอเมริกาในการสอบปากคำและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตาม MLAT (Mutual Legal Assistance in Criminal Matter) ระหว่างวันที่วันที่ ๑๖ มีนาคมถึง ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๖ โดยมีอัยการพิเศษฝ่ายกิจการต่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด ในฐานะผู้ประสานงานกลางฝ่ายไทย ซึ่งได้ประสานงานกับ U.S. Department of Justice , Criminal Division ประเทศสหรัฐอเมริกา ในการเดินทางเพื่อไปร่วมสอบปากคำพยานจำนวนหนึ่ง (๑๑ ราย จากลูกค้า

จำนวน ๓๘ ราย) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานกลางฝ่ายสหรัฐฯ และเจ้าหน้าที่จาก FBI ซึ่งทำการจัดบันทึกการสอบปากคำ

๕. ผู้ประสานงานกลางฝ่ายสหรัฐฯ รวบรวมการจัดบันทึกการสอบปากคำพยานจากเจ้าหน้าที่ FBI และพยานเอกสาร ส่งให้สำนักงานต่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด ผ่านทางสถานทูตสหรัฐฯ ในภายหลัง

๖. สำนักงานต่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด รวบรวมบันทึกการสอบปากคำพยาน และพยานหลักฐานที่ได้รับจากประเทศสหรัฐอเมริกา ส่งพนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้รับผิดชอบ

๗. พนักงานสอบสวนคดีพิเศษรวบรวมพยานหลักฐานที่ได้รับเพื่อนำมาประกอบการดำเนินคดีต่อไป

ผลการปฏิบัติงานรวบรวมพยานหลักฐานในต่างประเทศตามกฎหมายว่าด้วยความร่วมมือระหว่างกันทางอาญา ทำให้ได้พยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์ในการพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้กระทำผิดร่วมกับพยานหลักฐานที่รวบรวมได้ในประเทศไทย
